
Interaktiivisista merkityksistä

Tiina Rautkorpi

Journalistinen diskurssianalyysi on tavattu määritellä laadulliseksi journalistisen tekstin erittelyksi, jossa tekstistä etsitään merkityksiä ilmaisun denotaatiota eli ilmiänsua syvemmältä tasolta (esim. Timonen 1986, 37). Toisaalta diskurssikäsitteen etymologiasta on löydetty tarkempikin vihje näiden merkitysten luonteesta: on viitattu siihen että journalistisesta diskurssista kannattaa etsiä merkityksiä, jotka – tavalla tai toisella – rakentuvat nimenomaan journalistiselle *työskentelylle kielellä ja kielessä* (V. Pietilä 1986, 48).

Myös Suomen suurimman päivälehdessä piirittäjä Kari Suomalainen viittaa piirroksessaan 27.6.89 journalistiseen diskurssiin kielellä ja kielessä työskentelynä. Kari näyttää ymmärtävän journalistisen diskurssin rakentamisen eli journalistisen jutunkirjoittamisen diskurssianalyttikkojen lailla yhteiskunnallis-kulttuuriseksi, journalististen sääntöjen ohjaamaksi merkityksellistämisen prosessiksi. Kari löytää näiden journalististen sääntöjen joukosta yhden, säännön, jota seuraamalla *voidaan säädellä diskurssin esiintyjien suhdetta diskurssin yleisöihin* (HS 27.6.89).

Piirroksessa journalistinen kertoja, joka voisi olla esimerkiksi lyhyttä Euroopan puolustusjärjestelmiä koskevaa sotaututista laati-

va toimittaja, merkityksellistää jutun esiintyjien yleisöilleen suuntaamien puhuttelujen *intensiivisyyttä ja luotettavuutta*. Vanhempi sopuli ohjaa nuorempaa sopulia merkitsemään toisen jutun esiintyjän puhuttelun väitteeksi ja toisen toteamukseksi, ja samalla tuottamaan tekstiin näillä kahdella verbillä ideologiaa merkityksiä. Samaa tapaan tekstiä voitaisiin merkityksellistää esimerkiksi käyttämällä tiettyjä adjektiiveja, substantiiveja tai pronomineja.

Oletetaan, että Karin piirros käsittelee laajempia tekstikokonaisuuksia. Kokeeksi voitaisiin verrata esimerkiksi ilmaisuparia "kapteeni toteaa" ja "kapteeni väittää" ilmaisupariin "kunnostautunut kapteeni" ja "vastanimittetty kapteeni". Verbi-ilmaisu "kapteeni toteaa" voisi tekstikontekstista riippuen ilmaista yhtä hyvin kapteenin laatua kuin hänen puhuttelunsa luotettavuutta, esimerkiksi rinnastuksen ilmaisuna se voisi hyvinkin saada merkityksen "parempi kapteeni (kuin väittävä kapteeni)". Toisaalta kapteenin laatua ilmaiseva "kunnostautunut kapteeni" voisi tiettyssä diskurssikontekstissa saada vahvan esiintyjä-yleisö-suhteen intensiivisyyttä ilmaisevan merkityslatauksen "meidän kapteeni" vaikkapa vastakohtana herkkäuskoisten "heidän"

(Julkaistu piirtäjän luvalla.)

Kari, copyright © 1989 by arrangement with Helsingin Sanomat

kapteenilleen.

Mitä oikeastaan ovat *interaktiiviset merkitykset* tekstissä, miten kielen ja kerronnan tutkimus on niitä lähestynyt, ja millaista voisi olla journalistisen diskurssin interaktiivisten merkitysten analyysi? Pro gradu -työssäni haen kysymyksiini vastausehdotuksia toisaalta sosiolingvivistisistä kielen teorioista, toisaalta kirjallisuuden kerronnan malleista. Sosiolingvivistisessä tutkimuksessa on perinteisesti tutkittu kielenkäytön sosiaalisia funktioita konkreettisissa kielenkäytön tilanteissa keskellä yhteiskuntaa ja yhteisöä (Halliday 1978, 139, vrt. Giglioli 1972, 16, Stubbs 1984, 161). Tämän perinteen sisällä esimerkiksi kielen tutkija M.A.K. Halliday tarkastelee kielenkäyttötilanteita ensisijassa *sosiaalisina tapahtumina*, joissa rakentuu tietty sosiaalinen systeemi (Halliday 1978, 139, vrt. Montgomery 1986). Kieli on interaktiiviväline, joka ilmentää sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuvia sosiaalisia asemia. Hallidayn mukaan ajatus, että kieli on interaktiiviväline ja merkityksellistyy interaktiivisesti on sosiolingvistisen kielentut-

kimuksen viitekehäyksessä loogisin mahdollinen johtopäätös. Jos kieli ymmärretään olemukseltaan ihmisten väliseksi *toiminnaksi*, voidaan samalla hahmottaa kielen kollektiivinen syntyperusta ja jatkuva kehitys merkitysten kohdatessa ja muuttuessa dekodeaustapahtumissa (Halliday 1978, 45-46, vrt. K. Pietilä 1985, 2-3, Malmberg 1984, 166).

Vaikka Halliday ymmärtää kielen interaktiiviseksi, hän ei kiistä tai torju myöskään kielen muita ulottuvuuksia, jotka hän nimittää ideationaalisuudeksi ja tekstuaalisuudeksi. Ensimmäisellä käsitteellä Halliday viittaa kieleen sisältöinä, propositioina (vrt. Austin 1962, 1-5), jälkimmäisellä kieleen ilmaismuotona. Hallidayn mukaan interaktiivisuus on korotettava kielen ensisijaiseksi funktioksi, jonka laatua eli *merkitystä* (vrt. Searle 1976, 1-23) ja toisaalta onnistumista eli *voimaa* (vrt. Austin 1962, 14-18), voidaan tarkastella ainoastaan suhteessa kielen muihin merkitystasoihin. Hallidayn kielentutkimuksen mallissa ideationaaliset ja tekstuaaliset kielen ulottuvuudet muodostavat *kentän*, jonka pohjalle

tekstiroolit ja -puhuttelut rakentuvat ja jonka avulla ne merkityksellistyvät (Halliday 1978, 110).

Havainnollistan Hallidayn ajattelua viittamalla yhteiskunnallis-kulttuuriseen käsitteeseen pakolainen. Käsitteellä näyttää olevan juuri suomalaisessa kulttuurissa erittäin vankka *etäännyttävä* merkityslataus. Pakolainen on "niitä", vieras ja outo vastakohta "meille suomalaisille". Voimme Hallidayn esimerkiksi seuraten määritellä pakolaisen käsitteeksi, jossa ideationaalinen antaa perustan siihen liittyvän interaktiivisuuden tulkinnalle. Siten ilmaisu "tehtaan (vietnamilainen) työntekijä väittää" voi saada pakolaiskontekstissa täysin toisen puhuttelun intensiivisyyttä ja luotettavuutta ilmaisevan merkityksen kuin ilmaisu "tehtaan (suomalainen) työntekijä väittää".

Interaktiivisessa merkityksellistymisessä on kysymys interaktiivisten kielen elementtien *onnistumisesta tai epäonnistumisesta* tehtäväsään *sosiaalisen suhteen luojina*. Puhtaassa puheaktiteoriassa interaktion onnistumiselle nimetään erityinen mittari, puhetekojen *voima*-komponentti (vrt. Austin 1962, 14-18). Hallidayn mukaan voima-komponenttiin voidaan ladata kaikki sosiaaliset ja konventionaaliset oletukset, jotka määrittävät sosiaalisen kontaktin onnistumista tietyssä kielenkäyttötilanteessa keskellä tiettyä kulttuurista ja sosiaalista verkostoa (Halliday 1978, 60, Stubbs 1984, 161). Sosiolingvisti Stanley Fishin mukaan puheaktiteorian radikaaleimmin kielen-tutkimusta uudistava elementti on juuri ajatus tekstivoimista, jotka määrittävät ilmaisujen perlokutiivista onnistumista. Tekstivoimien valossa *merkitys* voidaan uudella tavalla määritellä *kommunikaation eli kohtaamisen heidelmäksi* (Fish 1979, 198-245). Sosiolingvistisessa tutkimuksessa kielen interaktiivisuutta tarkastellaan aina aktuaalisen kommunikaatiotilanteen, eli esimerkiksi empiirisen vas-

taanoton tutkimuksen perspektiivissä: on tutkittava paitsi diskursseihin koodattuja ehdotuksia myös dekodeausten vastauksia näihin ehdotuksiin, ja vasta tämän vuorovaikutuksen analyysin pohjalta rakennettava lopullinen tulkinta tekstin interaktiivisista elementeistä.

Interaktiivisuus kerronnan tutkimuksessa

Hallidayn mallista tutut määritelmät löytyvät myös kirjallisuuden kerronnan tutkimusasetelmista. Esimerkiksi kielen- ja kirjallisuudentutkijat V.N. Volosinov ja M.M. Bahtin hahmottelevat sosiologiselle kirjallisuuden-tutkimukselle yhteiskunnallisen ja samalla interaktiivisen päämäärän: on tutkittava, miten teksti luo dynaamisen, vastavuoroisen suhteen lähettäjän ja vastaanottajan välille, ja paljastaa tässä suhteessa sekä raportoidun eli tekstin *esiintyjän* ja raportoijan eli *kertojan yhteiskunnallisen tilanteenmäärittelyn* että lisäksi raportointitilanteen välittömät ehdot (Volosinov 1973, 112-119).

Tutkijoiden tavoite on kehitellä kerronnan analyysin metodeja, joilla voidaan eritellä raportoijan ja raportoitavan puheiden yhteiskunnallista suhdetta tekstissä. He löytävät kirjallisuuden kerronnasta sekä lineaarisen että piktoraalisen tavan *etäännyttää raportoitava vastaanottajista* (Volosinov 1973, 120-121). Interaktiivisen kerronnan ideaaliksi he asettavat polyfonisen kerronnan, jossa kertoja ei kontrolloi tai muokkaa henkilöiden aitoa *läpipääsyä* tekstissä, vaan tyytyy ainoastaan jäsentämään tasaveroisten tekstipuhujen diskurssit kerronnan kokonaisuudeksi (Bahtin 1971, 191-195, vrt. Pietilä ja Sondermann 1987, 76-104).

Myöhemmät interaktiivisen kerronnan mallit täydentävät Volosinovin ja Bahtinin tekstin interaktiivisuudelle antamaa määritelmää (Fowler 1981, Lanser 1981, Pratt 1977).

Malleille on tyypillistä, että niissä tarkastellaan yleisesti koko kerronnan *fokalisaatiosta* löydettävien epäsuorien puheaktien laatua, eikä niissä tarkemmin problematisoida kuka on toimija fokalisaation takana (Fowler 1981, 176, vrt. V. Pietilä 1988, 9, Kettunen 1983, 197, Silvo 1986, 8, Tammi 1983, 47). Malleissa ei myöskään tarkemmin määritellä tai käytetä sisäistekijän käsitettä, mutta sen sijaan viitataan kerrontaa kokonaisuutena määritteleviin, varsinaisen interaktion taustalle sijoittuviin yleisiin kirjallisuuden *tekstivoimiin*. Tekstivoimat ymmärretään laajasti kirjallisuudelle asetetuiksi kulttuurisiksi ja sosiaalisiksi konventioiksi, jotka määrittävät reunaehdot myös kirjallisuuden kerronnan interaktiivisuuden merkityksellistämiseksi (Lanser 1981, 151-155, 231, vrt. Tammi 1983, 47).

Tutkielmassa löydetyistä interaktiivisen kirjallisuudenanalyysin edustajista selkeimmän mallin esittää Susan Lanser. Lanser erottelee kaunokirjallisuuden teksteistä kaikkiaan kolmenlaisia epäsuoria eli kerronnallisia puhetekoja. Ensinnäkin kerronta pyrkii rakentamaan oman *arvovaltansa* eli legitimoimaan asemansa muiden kerronnan aktien esittäjänä. Toisena kerronta pyrkii saamaan *kontaktin* eri osayleisöihinsä (vrt. Connell 1982, 95). Kolmanneksi se pyrkii rakentamaan *perspektiivin*, joka ilmaisee joko hyväksyvää tai hylkäävää suhdetta tekstin esiintyjiin (Lanser 1981, 215-221, vrt. Pietilä ja Sondermann 1987, 77-91). Yhdestä tekstikatkelmasta voidaan löytää yhtä aikaa jopa kaikki kolme kerronnan interaktiivista pyrkimystä.

Lanserin mallissa kerronnan aktit koostuvat aina ideationaalisten ja interaktiivisten kielen elementtien vuorovaikutuksesta. Tekstin eri pyrkimykset voivat ilmetä esimerkiksi kerrontatilanteeseen, aikaan ja paikkaan liittyistä määreistä, käytetystä sanastosta ja tarjotun informaation määrästä. Pyrkimyksiä tulki-

taan kaunokirjallisuuden yleisten tekstivoimien kontekstissa, eli esimerkiksi yksittäisen tekstipuhuttelun laadun ja intensiteetin tulkitseminen edellyttää aina sen rinnastamista koko kaunokirjallisuuden tai sen osa-alueen tuntemien interaktiomahdollisuuksien kokonaisuuteen.

Interaktiivisuus journalistisessa diskurssissa

Journalistisia diskursseja on tähänastisessa merkitysten tutkimuksessa lähestytty kolmesta pääsuunnasta, jotka tässä voidaan nimetä *journalistisen kerronnan yleiseksi tekstivoimiksi*. Ensinnäkin, journalistinen jutunrakentaminen on journalistin ja joukkoviestintäinstituution toimintaa yhteiskunnassa, ja tähän liittyen eri kerronnan muodot vetoavat institutionaaliseen ja yhteiskunnalliseen funktioonsa (vrt. Pietilä ja Sondermann 1987, 52-55, Connell 1982, K. Pietilä 1986). Puhun jatkossa journalistisen kerronnan *institutionaalista voimasta*. Toisena journalistinen kerronta on joukko tietyiksi kerronnallisiksi malleiksi tai rakenteiksi muotoiltuja puheita ja kuvia maailmasta, ja tähän liittyen eri kerronnan aktit esiintyvät tekstissä tietyn kertomusmuodon tai tiettyjen kertomusmuotojen sisällä (vrt. Tuchman 1978 a ja b). Tätä voimaa voidaan nimittää journalistimin *kertomusvoimaksi*. Kolmantena journalistisen kerronnan olennaisena tehtävänä on välittää maailman todellisuus yleisöidensä ulottuville, ja tähän liittyen kerronta on nähtävä todellisuutta koskevaksi esitykseksi, joka toteutetaan tietyillä välineillä ja työtavoilla (vrt. Fiske ja Hartley 1978). Tähän todellisuuden välitystehtävään liittyvää journalistista voimaa nimitän *esitysvoimaksi*.

Kun Lanserin määrittelemät kolme kerronnan aktityyppiä suhteutetaan journalistisiin tekstivoimiin, voidaan etsiä kullekin journa-

listiselle kerrontatavalle tyypillisiä *interaktion sääntöjä*. Esimerkiksi normaalijournalistisessa kerronnassa (vrt. Rentola 1983) jutun kertoja-toimittajan ja esiintyjien vuorovaikutus näyttää perustuvan tietyille säännöille. Ensinnäkin, kertoja tarvitsee esiintyjää, koska tämä pystyy välittämään hänelle ja sitä kautta myös yleisölle havaintojaan maailmasta. Toisaalta kertojan on pysyttävä esiintyjänsä yläpuolella, koska hänen on journalistisessa diskurssissa arvosteltava yleisölleen esiintyjää havainnollisella hänen kykyään esittää havaintoja maailmasta. Yläpuolella pysyminen puolestaan edellyttää, ettei kertojaa itseään normaalijournalistisessa haastattelussa aseteta oman itsehavainnointinsa tai esiintyjien havainnointin kohteeksi (vrt. Tammi 1983, 43). Koska normaalijournalistinen kerronta on journalistimin yhteiskunnallisen välittäjäfunktion, "nurinkäännetyn" kerronnan mallin ja naturalisoivan esitystavan säätelemää, sille on tyypillistä paljastettujen tai kätkeytyneiden arvovaltaaktien, mm. yleisöpuhuttelujen tai kaikkittävän kertojan, käyttö (vrt. Connell 1982, Mander 1987).

Havainnollistan jatkamalla pakolaisesi-merkkiä, mistä ja miten journalististen diskurssien interaktion sääntöjä voitaisiin yksittäisen diskurssin analyysissä etsiä. Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien pakolaiskirjoittelun tärkeimmissä jaksoissa vuosilta 1979-86 eli aikana jolloin ensimmäiset ns. vietnamipakolaiset sijoitettiin maahamme, ko. lehtien pakolaisdiskurssit näyttävät varsin selkeästi jakautuvan kahteen päätyyppiin. Ensimmäisten pakolaisten Suomeen tulon yhteydessä ja erityisesti Ilta-Sanomissa korostuivat uutis- ja reportaasityyppiset artikkelit, jotka perustuvat ennen kaikkea journalistimin ja maailman välisen havaintosuhteen korostamiseen. Tämän diskurssityypin avainjutuissa (analyysiesimerkki IS 7.8.1979) pakolaisia tarkas-

tellaan aina paikan päällä vierailleen toimittajan silmin, ja toimittaja pyrkii rekisteröimään saapumistapahtumat mahdollisimman autenttisina. Tässä kerrontatavassa pakolaisten tulo pelkistyy nimettömien vierasmaalaisten ja nimettyjen suomalaisten viranomaisten kohtaamisista rakentuvaksi seikkailukertomukseksi. Tekstivoimien puristuksessa harvat pakolaishaastattelut jäävät Volosinovin ja Bahtinin termien *piktoriaalisiksi*: ne toimivat toisaalta arvovalta-akteina, jolloin niiden tehtävä on vahvistaa oikeaksi toimittajan silminäkijän rooli, ja toisaalta perspektiiviakteina, jolloin ne ilmentävät että pakolainen on pääsyt suomalaisen byrokratian toimenpiteiden kohteeksi. Pakolaisten suorina lainauksina läpipäässeet repliikit ovat puhtaasti ekspressiivisiä tunneilmaisuja kuten "väsyttää" tai "pelkään talvea".

Myöhemmin, pakolaiskeskustelun laajennuttua, erityisesti Helsingin Sanomissa julkaistiin artikkeleja (analyysiesimerkki HS 27.10.85), joiden päätehtävänä näytti olevan vahvistaa lehden institutionaalista voimaa yhteiskunnallisen *pakolaisuuden ongelman* ratkaisijana. Jutuissa pakolaisuus määriteltiin lähinnä määrälliseksi, abstraktiksi käsitteeksi, joka kuuluu yhteiskunnallisten instanssien hallinnan piiriin, ja varsinaisena interaktio-osapuolena eli haastateltavana esiintyi ainoastaan virkamiehiä. Tällä kertaa viranomaisten repliikit toimivat toisaalta kerronnan arvovalta-akteina eli vahvistivat oikeaksi lehden yhteiskunnallisen tulkin pakolaisongelman luonteesta, ja toisaalta perspektiiviakteina eli ilmaisivat virkamiesten normaalia yhteiskunnallista toimijaroolia "toteajina".

Interaktiivisuus vastaanoton tutkimuksessa

Interaktiivisten journalististen diskurssien emansipatoristen potentiaalien löytämiseksi

tarvitaan monipuolista, empiiristä tekstien vastaanoton tutkimusta (vrt. Fowler 1981, 106). Uudessa joukkoviestinnän vastaanoton tutkimuksessa on jo otettu askeleita diskursiivisten interaktiivisten elementtien dekodeausanalyysin suuntaan. Kaikki tutkielmassa esittelemäni tutkimukset käsittelevät tv-kerrontaa (Brunsdon ja Morley 1978; Morley 1980 ja 1985; Lewis 1985 ja 1986; Corner ja Richardson 1986; Richardson ja Corner 1986; Breitenstein ja Dahlgren 1985; Jensen 1986). Teen lopuksi lyhyen katsauksen interaktiivisen vastaanoton tutkimuksen kehittämisen kannalta tärkeimpiin tuloksiin näissä tutkimuksissa.

Dokumentintutkijat Kay Richardson ja John Corner tulkitsevat dekodeausdiskursseista yleisön kykyä nähdä ohjelman esityksellisen luonteen läpi, ja ajankohtaisohjelman tutkija Justin Lewis yleisön kykyä tarttua diskurssin konstruoimaan tarinaan (Richardson ja Corner 1986, 488-489; Lewis 1986, 208-228). Molemmat tutkimukset selvittävät tekstivoimien merkitystä, ensimmäinen esitysvaiman ja toinen kerrontavoiman valtaa vastaanotto-tapahtumassa. Lisäksi molempiin tutkimuksiin sisältyy empiirisiä yksittäishavaintoja kertojan ja esiintyjän puhuttelujen läpimenosta eli interaktion onnistumisesta. Cornerin ja Richardsonin mukaan kertojan ääntä pidetään yleisesti tv-diskurssin uskottavimpana tietolähteenä (Corner ja Richardson 1986, 149-159). Samoin Lewisin tulosten mukaan näkymättömän kertojan äänellä kuvattu tarina tulee selvästi useammin dekodeatuksi kuin tekstissä nimettyjen puhujien kuvaama tapahtuma (Lewis 1986, 224, 229-231). Tuloksen vahvistaa vielä tanskalaisen Klaus Jensenin lähinnä käyttötartutkimuksen perinteeseen kuuluva vastaanoton tutkimus: hänen mukaansa tv-uutisista dekodeataan useimmin kertojan ääni ja kuvat (Jensen 1986, 207-243).

Ongelmaksi jää se, että tutkimusraporteista on mahdotonta tulkita minkälaisiin diskursseihin tulokset ovat yleistettävissä, koska missään tutkimuksista ei tarkemmin eritellä tutkimuskohteena olevan diskurssin arvovalta-, kontakti- tai perspektiivipyrkimyksiä. Corner ja Richardson löytävät yhdessä kerrontatavassa mielenkiintoisen poikkeuksen ja samalla emansipatorisen mahdollisuuden: jos tv-kerronta tarjoaa katsojalle ensimmäisenä esiintyjän tai esiintyjien autenttisen puhuttelun ja vasta sen jälkeen esittää kertojan äänellä puhuttelulle vastakkaisen kommentin, katsojat ovat taipuvaisia pitämään ensin esitettyä puhuttelua rehellisenä ja jälkeinpäin tulevaa kommenttia epärehellisenä (Corner ja Richardson 1986, 149-159).

Birminghamilaisten journalismintutkijoiden Charlotte Brunsdonin ja David Morleyn laajassa ajankohtaisohjelman yleisötutkimuksessa otetaan yhdeksi tutkimusongelmaksi journalistisen interaktiivisen kerronnan tutkimuksen yleinen ulottuvuus, vastaanottajien suhde ohjelman ns. kokonaispuhutteluun. Muilta osin tämä tutkimus keskittyy ohjelmasisältöjen vastaanottoon. Tutkijat määrittelevät ohjelman kokonaispuhuttelun esityksen tavaksi, jolla toimittaja-kertoja määrittää suhteensa käsiteltävään asiaan (Morley 1985, 37). Lanserin käsitteillä ilmaistuna Morley ja Brunsdon pyrkivät tutkimaan ohjelmakerronnan kokonaisperspektiivin merkityksellistymistä dekodeauksissa.

Tutkijoiden havaintojen mukaan vastaanottajat dekodeaavat ohjelman kokonaispuhuttelun yhtä usein kuin sisällötkin, ja usein tavalla, joka on täysin riippumaton siitä miten ohjelmasisällöt merkityksellistetään. Selkeimmin kerrontatapaan kiinnitti huomiota teknikkooppilaiden yleisöryhmä, joka arvosteli ohjelman holhoavaa puhuttelua, mutta dekodeasi kriitikkittä ohjelman sisällöt, esimerkiksi esite-

tyän määritelmän inflaatiosta (Morley 1980, 60). Tutkimuksen yhteenvedossa ohjelmasi-
sältöjen ja kerrontatavan dekodautumista ei
kuitenkaan enää selkeästi eroteta toisistaan,
ja kokonaispuhuttelu käsitteenä jää liian laa-
jaksi ja eriytymättömäksi interaktiivisuuden
merkityksellistymisen yksityiskohtaisempaan
tulkintaan.

Pohjoismaisesta vastaanoton tutkimuksesta
löytyy vielä mielenkiintoinen kokeilu, joka on
samalla askel monimutkaisempien vastaan-
oton analyysimenetelmien suuntaan. Peter
Dahlgren ja Ole Breitenstein tarkkailevat
puolen tunnin ajan ryhmäkeskusteluja, jotka
käynnistyvät ryhmien katseltua saman pu-
heenvuoron neljän erilaisen toimittajaper-
soonallisuuden esittämänä (Breitenstein ja
Dahlgren 1985, 111-112). Tutkijoiden mu-
kaan amatöörimäisen hajanaista tv-kertojaa
katselleet ryhmät päättyivät aina tuottamatto-
miuteen ja hajaannukseen ja ystävällistä ja ta-
sa-arvoista kertojaa katselleet ryhmät aina
tuotteliaisuuteen ja yhteisymmärrykseen kes-
kustelussaan. Muiden juontajatyyppeiden eli
kylmän elitistisen ja ystävällisen holhoavan
kertojan jälkeen osa ryhmistä päätyi tuotta-
mattomiksi ja osa tuottaviksi (Breitenstein ja
Dahlgren 1985, 117). Tutkimus kuvaa yleis-
tasolla kertojan yhden interaktioulottuvuu-
den eli *kontaktiaktien* merkityksellistymistä
vastaanoton interaktiossa.

Interaktiivinen vastaanoton tutkimus on siis
jo alustavasti törmännyt kahteen kehittä-
mishaasteeseensa. Ensinnäkin, olisi pystyttävä
huomattavasti tarkemmin erittelemään tie-
tylle joukkoviestintävälineelle tyypillistä jour-
nalistisen *kerronnan tapoja*, joilla tekstin eri
esiintyjät saavuttavat tai menettävät interak-
tioyhteyden yleisönsä. Cornerin ja Richard-
sonin tutkimustulokset viittaavat siihen, että
kirjallisuuden vastaanoton tutkimuksista tut-
tu ajatus kerronnan *aukoista* voisi olla hedel-

mällinen myös interaktiivisten journalististen
diskurssien vastaanoton tutkimuksessa (vrt.
Iser 1975, 248; Segers 1985, 12-17). Journalis-
tisista diskursseista voitaisiin etsiä ehtoja, joi-
den vallitessa kertojan ja esiintyjän normaalin
toiminnallisen roolijaon eli kertojan hallin-
tasuhteen on mahdollista murtua. Toisaalta
tutkijoiden olisi päästävä entistä tarkemmin
vertailemaan toisiinsa *erilaisia yleisöjä* ja pa-
neuduttava yleisöjen tapaan *ilmaista deko-
dauksiaan*. Tämä tarkoittaa, että interaktiivi-
sen vastaanoton tutkimuksen olisi jatkossa
keskityttävä ennen kaikkea kehittämään ja
kokeilemaan uusia kielen- ja keskusteluntut-
kimuksen menetelmiä dekodautusten tutki-
mukseen.

Artikkeli perustuu kirjoittajan pro gradu -työhön "Inter-
katiivinen journalistinen diskurssi" (Tampere 1989).

Artikkelit

Karin piirros, Helsingin Sanomat 27.6.1989

IS mukana pakolaislennolla. Ensimmäinen aamu kyl-
mässä Suomessa, — Mitä, kommunisteja täälläkin, Il-
ta-Sanomat 7.8.1979.

Vuosikiintiö ei muuta Suomen pakolaispolitiikan perus-
taa, Helsingin Sanomat 27.10.1985.

Kirjallisuus

AUSTIN, John. How to Do Things with Words. London
1962.

BAHTIN, Mikael. Discourse Typology in Prose. Teok-
sessa: MATEJKA, Ladislav & POMORSKA, Krysty-
na (eds.). Readings in Russian Poetics: Formalist and
Structuralist views. Cambridge, Massachusetts, Lon-
don 1971.

BREITENSTEIN, Ole & DAHLGREN, Peter. Activa-
ting the Audience: the Program Leader's Persona in
TV-information Programs. Rapporteur från Journalist-
högskolan i Stockholm, Skriftserien 4, 1985.

BRUNSDON, Charlotte & MORLEY, David. Every-
day Television: "Nationwide". London 1978.

CONNELL, Ian. Tv-uutiset ja yhteiskuntasopimus. Tie-
dotustutkimus 2, 1982.

CORNER, John & RICHARDSON, Kay. Documenta-
ry Meanings and the Discourse of Interpretation.

- Teoksessa: CORNER, John (ed.). *Documentary and the Mass Media*. London 1986.
- FISH, Stanley E. *Is there a Text in this Class?* Cambridge 1979.
- FISKE, John & HARTLEY, John. *Reading Television*. London and New York 1978.
- FOWLER, Roger. *Litterature as Social Discourse*. London 1981.
- GIGLIOLI, Pier Paolo. Johdanto. Teoksessa: *Language and Social Context: Selected Readings*. Middlesex 1972.
- HALLIDAY, M.A.K. *Language as Social Semiotic*. London 1978.
- ISER, Wolfgang. *Die Appellstruktur der Texte: Unbestimmtheit als Wirkungsbedingung literarischer Prosa*. Teoksessa: WARNING, Rainer (ed.). *Rezeptionsästhetik: Theorie und Praxis*. München 1975.
- JENSEN, Klaus Bruhn. *Making Sense of the News*. Aarhus 1986.
- KETTUNEN, Keijo. Puheaktiteorian sovellutuksia kaunokirjallisiin teksteihin. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 35. Helsinki 1983.
- LANSER, Susan. *The Narrative Act*. Princeton, New Jersey 1981.
- LEWIS, Justin. *Decoding Television News*. Teoksessa: DRUMMOND, Phillip & PATERSON, Richard. *Television in Transition*. London 1986.
- MALMBERG, Tarmo. *Journalismikritiikki*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja B 15. Tampere 1984.
- MANDER, Mary S. *Narrative Dimensions of the News*. *Communication* vol. 10, 1, 1987.
- MONTGOMERY, Martin. *Language and Power: a Critical Review of Studies in the Theory of Ideology*. *Media, Culture and Society*, vol. 8, 1, 1986.
- MORLEY, David. *Kulttuuriset muuntumat: vastarinnan politiikka*. Tiedotustutkimus 1, 1985.
- MORLEY, David. *The "Nationwide" Audience*. London 1980.
- PIETILÄ, Kauko. *Joukkotiedotuksen sosiologiaa pe-lastamassa*. Tiedotustutkimus 3, 1985.
- PIETILÄ, Kauko. *Suoraviivaisemman tekstiteorian puolesta*. Tiedotustutkimus 2, 1986.
- PIETILÄ, Kauko & SONDERMANN, Klaus. *Luonnoksia joukkoviestinnän sosiologisen tutkimuksen metodeiksi*. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Sarja B 50, Tampere 1987.
- PIETILÄ, Veikko. *Diskurssianalyysistä*. Tiedotustutkimus 1, 1986.
- PIETILÄ, Veikko. *Narratologia ja uutisjournalismi*. Tiedotustutkimus 4, 1988.
- PRATT, Mary Louise. *Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse*. Indiana 1977.
- RENTOLA, Ilkka. *Normaalijournalismin säännöt*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Sarja A 47. Tampere 1983.
- RICHARDSON, Kay & CORNER, John. *Reading Reception: Mediation and Transparency in Viewers' Accounts of a TV-programme*. *Media, Culture and Society*, vol 8, 4, 1986.
- SEARLE, John. *A Classification of Illocutionary Acts*. *Language in Society*, vol. 5, 1, 1976.
- SEGERS, Rien T. *Kirja ja lukija*. Juva 1985.
- SILVO, Ismo. *Puheaktit ja joukkoviestintä*. Tiedotustutkimus 1, 1986.
- STUBBS, Michael. *Discourse Analysis. The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Oxford 1984.
- TAMMI, Pekka. *Kertoja tekstin hierarkisessa rakenteessa*. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 35. Helsinki 1983.
- TIMONEN, Ilkka. *Sotaharjoitusjutut ja varustelukulttuuri*. Tiedotustutkimus 1, 1986.
- TUCHMAN, Gaye. *Making News*. New York and London 1978 a.
- TUCHMAN, Gaye. *Professionalism as an Agent of Legitimation*. *Journals of Communication* vol. 28, 2, 1978 b.
- VOLOSINOV, V.N. *Marxism and the Philosophy of Languages*. New York 1973.
- (WREN)-LEWIS, Justin. *Sisäänkoodaus/uloskoodausmalli*. Tiedotustutkimus 1, 1985.